

UIT DE BEGINJAREN VAN DE ZINKFABRIEK (III)

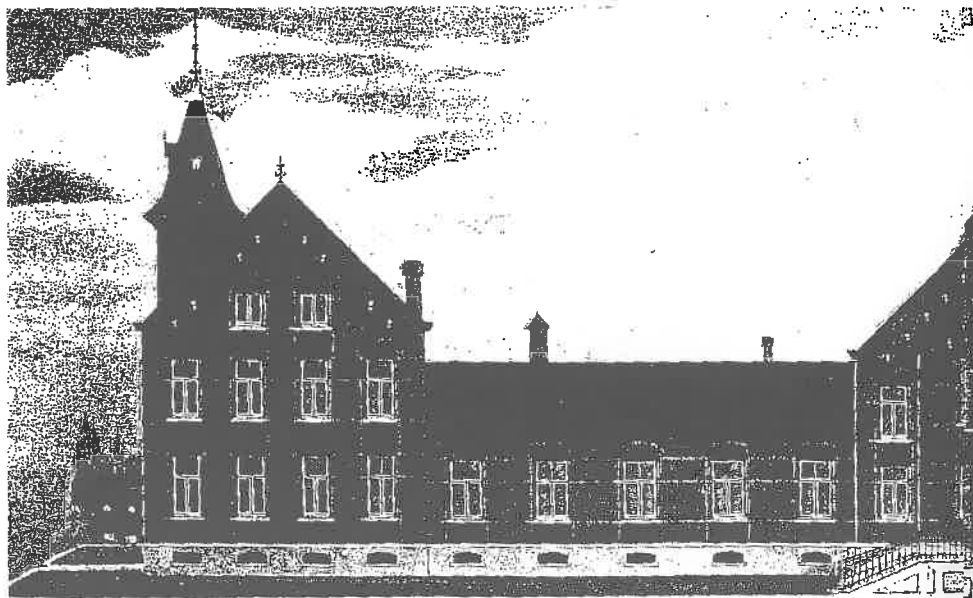
We laten wederom Driek Noten aan het woord, ons realiserende dat diverse stukjes zijn ontleend aan andere bronnen.

Ik zelf en alle kijkers stonden paf van deze enorme bouw, de "Kantien". Liefst 82 bij 72 meter. De twee grote binnenkoeren die wij nu kennen - een meer besloten terrein voor de Zusters en de andere voor Jan en Alleman - waren nog diepe kuilen. Langzamerhand werden die via smalspoor gevuld met afval van de zinkovens. Om de aanvoer van plempmateriaal en vulzand niet te bemoeilijken is de oostvleugel, de bakkerij en wasserij dan ook iets later gebouwd en opgeleverd.

Wij bouwden een kleuterschool en schone kapel die later nog weer eens vergroot en ook weer eens verkleind is geworden. De ontspanningszaal was heel mooi en bood twee maal zoveel zitplaatsen als de tegenwoordige.

In 1898 kwam hier de eerste rector, de Z.E. Heer Aimé van Neste uit Sint Nicolaas (B), die een paar kamers van de kantine bewoonde. Deze priester beschikte over een enorm aantal boeken, die nogal grillig door elkaar stonden. Doch de rector kende de inhoud en de vaste plaats in de boekerij. De dienstbode van de rector stoffte de boeken behoorlijk, doch bleef steeds in gebreke ze op de juiste plaats terug te zetten. En nu besloot de eigenaar tot een nogal straffe maatregel. De rector ging naar mijn baas, de heer Antoon Neeskens, en vroeg of ik de bibliotheek niet op gezette tijden kon verzorgen. De heer

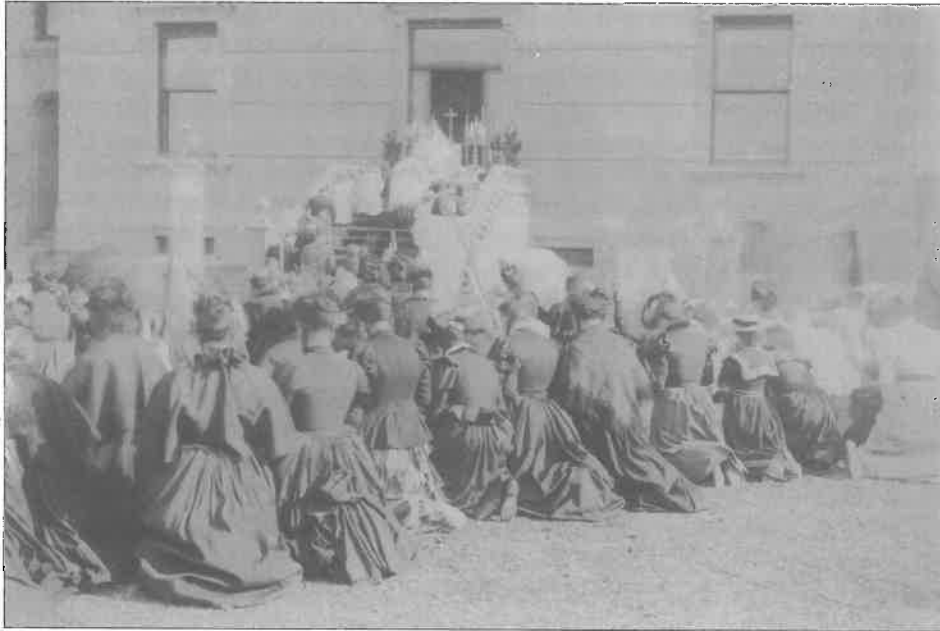
Neeskens vond het goed en ik deed een en ander zeker tot vol genoegen, want ik werd al gauw vast aangesteld met behoud van mijn metselaarsloon, plus een extra beloning. D.w.z. ik mocht de pijp eens stoppen uit de tabakspot van de rector. Soms mocht ik ook een sigaar uit het kistje nemen. Omdat ik graag rookte, liet ik het veelal niet bij éénmaal stoppen en nam ook wel eens een sigaretje extra. In de zit-studeerkamer stond ook een schone vogelkooi met een prachtige papegaai. Dit dier volgde al mijn bewegingen en kwebbelde er lustig op los. Op zo'n dag, dat ik voor dienstmeisje speelde, kwam de rector op de kamer en zei: "Jij hebt de vorige keer twee maal de pijp gestopt en twee sigaren uit het kistje genomen". Och wat die sigaren betrof, beschouwde ik de rector niet als helderziende, maar dat hij wist, dat ik twee maal de pijp had gestopt, ging mij boven mijn pet. En toen vertelde de lachende priester mij dat de papegaai in soortelijke gevallen voor klikspaan speelde. Het lievelingsdier van de rector vertelde al schreeuwende aan zijn baasje - na iedere poetsbeurt - of ik één- of tweemaal de pijp had gestopt en zag ook drommels goed, dat ik wel eens meer dan één sigaar rookte. Ik vond de papegaai en de kooi lang niet meer zo mooi als eerst. Voortaan nam ik me in acht voor die loerende "lorre". Genoemde priester had veel vrienden of liever gezegd, veel vereerders in Dorplein. In 1899 organiseerde deze rector een H. Sacramentsprocessie, die op 20 augustus van dat jaar voor het eerst en met heel veel luister door de nieuwe, rechte en toch ook al mooie wegen van Dorplein trok. Dit gebeuren bracht veel belangstellenden naar Dorplein, uit Budel, Weert en Hamont.

De enorm grote "Kantien"

van 82 bij 72 meter

De Sacramentprocessie voor de "Witte Villa" in Dorplein in 1899

De Z.E. Heer van Neste was een uitstekend kruidenkenner en een groot liefhebber van de natuur. De grote bomen die hier en daar in Dorplein bij de woningen staan en nu de muren van de huizen zo fraai stofferen, zijn aldaar geplant door de bemoeienissen van deze goede man.

Tengevolge van het kruidenzoeken, plukken en verzamelen of, omdat een insect de rector stak of beet bekwam hij kwaadaardige vingerontstekingen en overleed daaraan tengevolge van bloedvergiftiging in de kantine op 16 februari 1908.

Bij de afwerking van het dak (de glazen kap) op het nog onbewoonde slot (zusterverblijf) gebeurde er een vreselijk ongeluk. Een zoon van de schildersbaas Koppers uit Weert, zette de glasruiten in. Hij had daartoe een lichte ladder over het raamwerk liggen, die haar steun had in de dakgoot. Bij het aanbrengen van stopverf, wrikte hij de ladder in een schuinse stand, verloor zijn evenwicht en viel met zijn hoofd naar beneden op de hardstenen stoep, de ingang van het tegenwoordige klooster. Wij bemerkten dit droevig ongeluk pas toen wij Koppers wilden roepen omdat het schafttijd was. Dokter Somers van Hamont hield net spreekuur in de woning aan de Mariastraat, waar nu de heer Kooiman woont. Deze arts was spoedig ter plaatse. Ik zie hem nog met een grote schaar de kleren van het lachtoffer wegnippen. Alhoewel ik wist dat de schilder reeds overleden was, maar omdat ik meende dat de dokter zijn lichaam openknipte, viel ik in zwijm.

De bakkerij in de "Kantien"

Van deze kundige dokter had ik al vele sterke verhalen gehoord. Bij zware ongevallen of juist gezegd bij ernstige verminking van ledematen deed deze geneesheer vaak ter plaatse de meestal zeer zware ingreep – hij amputeerde n.l. onder geheel andere omstandigheden dan de chirurg in het hedendaagse ziekenhuis.

In die tijd was een Waal kantinebeheerder. Zijn naam is mij ontgaan. Wel weet ik dat hij een dikke vrouw had en een zoon. Vlak bij de kantine was een stortplaats van huisvuil. En op een dag dat de heer Lucien Dor de nieuwbouw inspecteerde, zag hij op die stortplaats een straathond die zich te goed deed aan een ham die haar heerlijkheid had verloren en nu verder lag te bederven. De kantinebeheerder kreeg de kans niet ditzelfde nog eens te doen met een andere ham, want dezelfde dag werd hij van de vleespotten verwijderd.

22 Augustus 1899, dus twee dagen na de eerste H. Sacramentsprocessie arriveerden hier de zusters van de H. Carolus Barromeus uit Nancy (Fr.). Deze kloosterlingen verzorgden voortaan boterham en middagpot.

2 Oktober d.a.v. openden de zusters de poort van de bewaarschool voor maar liefst 44 kinderen., kleine Dorpleiners van 2,5 – 7 jaar. Op "de grote" school – het tegenwoordige huis bewoond door de familie Rainchon en Rooijmans – waren toen 38 kinderen.

De bakkerij en de wasserij werden ook al gauw in bedrijf gesteld. De onlangs ontslapen Mondeleere was de eerste bakker en de Franse zusters beheerden de wasserij.

*Het voormalig "Koetshuis" aan de Hoofdstraat (nu nummers 100-101-102),
waar Driek Noten het metselaarsvak leerde*

Ik vertelde daar straks dat ik naast mijn metselaarsloon een rokertje kreeg van de rector. Ja, ja, het schiet mij nu nog allemaal weer te binnen. In 1894 en 1895 was ik nog opperman. Budel en Schoot aflopen om aan de Witte Villa te werken, die lange tijd is bewoond geweest door de heer Emile Dor.

Toen we enige tijd later ook al aan het koetshuis met dienstwoning (thans verbouwd en bewoond door de heren Nooren, Kuipers en Jorissen) waren begonnen, was ik opperman bij de metselaar Mathieu Kirkels en nog steeds onder de opperste leiding van de heer Neeskens. Wij waren de muur bij het koetshuis aan het optrekken toen Kirkels even weg moest. Ik pakte ondertussen de troffel en legde vlug en goed een groot aantal stenen. Ik bemerkte dat ik mijn "maat" de kunst had afgekeken. Neeskens die op de stoep van het koetsiershuis stond, had mijn doen en laten ook afgekeken en kwam naar mij toe. Hij gaf mij vijf francs en zei: "Hier heb je geld. Ga maar naar het "Boerke" in Hamont en koop je zelf maar een troffel". Vanaf die dag was ik metselaar. Als opperman was ik al eens van 18 tot 22 centimen verhoogd. Nu kreeg ik al 35 centimen of 17,5 cent per uur.

Die loonsverhoging kwam goed van pas. Ik was n.l. aan het sparen om een horloge te kunnen kopen. Om meer geld te verdienen liep ik in mijn vrije uren ook voor een verzekering. Ik inde overal de verschuldigde premie, doch ontving steeds francs. Als ik met mijn verzekeringsmaatschappij moest afrekenen, moest ik dat in Hollands geld doen. Ik moest vaak heel Budel en Schoot aflopen om aan veertig gulden te komen. Veelal kostte het omzetten van geld mij meer tijd dan het incasseren van de premies.

Waarom ik zo gaarne een horloge had? In de negentiger jaren was een horlo-

ge bij de werkman zeldzaam en tussen de schafttijden voelden wij dat als een ongerief. Als we aan de huizen in de buurt van de Hirsbaan (Heerbaan, d.i. de tegenwoordige Lozenstraat) werkten, hadden we geen horloge van doen. Af en toe liepen we naar en boven op een zandhoogte aldaar en keken uit over het vrije veld naar de grote spoorbaan Antwerpen-Munchen-Gladbach. Als we dan de "volkstrein" zagen passeren, wisten wij voorlopig weer hoe laat het was. Nabij de Witte Villa werden in deze tijd berkenboompjes geplant. De heer Emile Dor kocht deze van een zekere Janssen die een bosje bezat in Budel. Veel van die boompjes zijn later afgestorven, doch er staan er ook nog al die thans de omgeving van de Villa en de rand van het park zo prachtig opfleuren. De boomgaard en de tuin van de zusters waren er nog niet. Deze gronden waren wel vlak gemaakt en werden kunstmatig bevoeid.

Op de fabrieksterreinen en in het dorp heerste overal een grote bedrijvigheid. Het was een lust om hier te werken. Iedere dag zag je de voortgang. Op de tekenkamer werkten ze onder hoogspanning. Ook 's Zondags. Dan haalde een van de directeurs de tekenaars van hun afdeling, niet om te rusten, doch om hun werk te onderbreken om de H. Mis bij te wonen.

En wij zelf. Wij probeerden de zondag om te krijgen met praten en ... niets doen. In die jaren was er zo geen ontspanning voor ons. Wat hadden we eigenlijk in onze jeugd beleefd? Daar was b.v. het schapwassen. Dat was een aardige onderbreking in de sleur van elke dag. Grote kudden schapen werden op een mooie warme voorjaarsdag van Budel naar Dorplein gedreven en alle schapen werden gewassen in het Ringselven. De scheper en de eigenaren van deze dieren dronken een stevige borrel. Wij kregen niets, maar dan ook niets. Wij vermaakten ons met de waterdruppels. Een week later werden de schapen geschoren en de jorigens waren daar in grote getale bij tegenwoordig. De jon-

Rond 1900 werden er in het Ringselven (de Peel) veel schapen gewassen

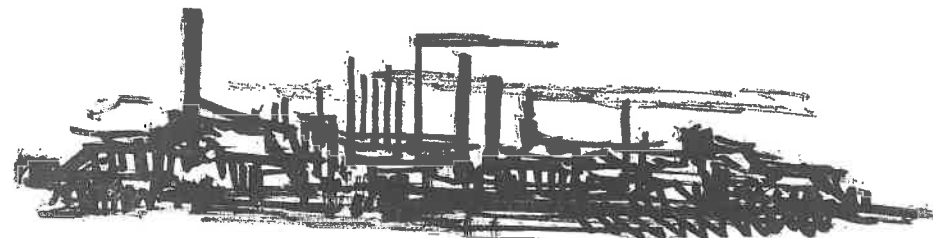
gen die de vacht van het laatst geschoren schaap mocht wegdragen, kreeg dan een zak met zuurtjes en het was een groot feest voor die gelukkige als hij daarmee mocht rondgaan en de andere jongens allemaal één "kluutje" mocht geven. En ja, dan was er nog een gebeurtenis. Vastenavond ging ik naar Hamont. Daar waren de mensen in feeststemming om het "haanslaan". Een haan, soms levend, soms vooraf gedood, werd met zijn kop aan de strak gespannen lijn opgehangen. De lijn was op borsthoogte tussen twee palen gespannen. De deelnemers aan het haanslaan, werden op beurt geblinddoekt! En op enige meter van de haan opgesteld. Met een scherpe sabel in de hand moesten ze proberen in de juiste richting naar de haan toe te lopen en deze met een forse houw en in een keer de kop af te slaan. Dit lukte zelden, de meesten sloegen onder hilariteit der omstanders alleen gaten in de lucht. Het was ook leuk om in de meimaand naar Kevelaer (D) te gaan om de H. Maagd te vereren. Ik deed dat in mijn jeugd zesmaal te voet. In Horst overnachtte ik dan en trok bij Broekhuizervorst de Maas over. Meestal was de groep bedevaartgangers nog al talrijk. Wij liepen over de veldwegen wat de weg wel verkortte, zoveel zelfs dat de heer v. Winkel te Budel – die de eerste fiets in Budel bereed – en daarmee ook ter bedevaart ging, doch de harde wegen moest volgen, tegelijk met ons vertrokken, niets eerder in Kevelaer arriveerde. Nadat ik getrouwd was, had ik zo geen tijd meer voor de voetreizen. Ik deed het nog éénmaal, maar toen ook op de fiets een geweldig mooie tocht. Doorgaans moesten wij ons vertier zoeken in eigen omgeving. En toch in deze armoedige tijd leefden de mensen bijna allemaal gelukkig en tevree. Vooral gedurende de lange winteravonden kon het heel gezellig zijn in de grote huiskamers, waar door de week turfklotten werden gestookt. De mensen die het iets beter hadden dan de werkmans, de grote boeren b.v. haalden 's zaterdags een mandje met 20 kg kolen. En dat gaf dan ook op zondag meer warmte en daardoor ook meer gezelligheid. En toch vind ik het niet spijtig, dat ik die jaren leefde en hard moest werken. Ik heb Dorplein gekend, dat er nog maar vier woningen stonden en ik ben in mijn hart erg trots op "de Hei". Ook mijn werk is wel gewaardeerd geworden. Ik behoorde bij de eersten die de eremedaille behorende bij de Orde van Oranje Nassau van de Koningin mocht ontvangen. En toen ik vijftig jaar op de fabriek gewerkt had, werd ik op het kantoor van de heer André Dor ontboden. Ik werd door deze directeur hartelijk toegesproken. Mijn arbeid werd gewaardeerd door mijn benoeming tot surveillant (opzichter) aan de zinkovens. Ik heb in mijn leven vreugde gekend doch ook veel verdriet. Mijn vrouw heeft na mijn pensionering niet lang meer bij mij mogen zijn. Toch heb ik er geen spijt van dat ik zo lang werknemer van de N.V. Kempische Zinkmaatschappij ben geweest. Als je in deze omgeving geboren bent en dus gehecht aan deze streek kun je ook maar het beste op een der afdelingen van de zinkfabriek werken.

Bron:

Harrie Jaspers. " Uit de beginjaren van de zinkfabriek Ili " 2004

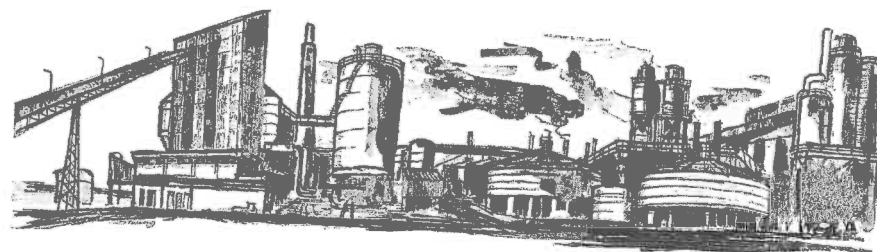
in: **Aa-kroniek** (uitgave van Heemkundekring 'De Baronie van Cranendonck')

23^e jaargang 2004 nr 4 blz 236 -242

Historie KZM

Dorplein

AA - Kroniek Budel